

Kvinnorna i byn

Eftersom det finns så få beskrivningar om hur kvinnor hade det förr i tiden, vill jag beskriva lite som jag minns från 1920 och 1930-talen. Mest minns jag kvinnorna som arbetsmänniskor, ständigt sysselsatta med det för årstiden aktuella arbetet.

Ladugården med sina kor, kalvar, svin och får fordrade ständig tillsyn. Mjölkning 2—3 gånger dagligen, foder och vatten lika många gånger året runt. Kornas status var inte långt ifrån Indiens heliga kor — skillnaden var dock att deras kött kunde ätas efter slakt. Med någon ko i ladugården fanns inga lediga dagar. Produkterna från ladugården var ryggraden i hushållet.

Kvinnorna hjälpte varandra med arbetsbyten av alla slag, tunnbrödsbak, potatisupptagning, matrasklippning, linskäktning m m. Vävmönstren byttes flitigt och nya trasmattor beundrades, likaså örngottsvävar med invävt krus. Linets väg från den blommande linäkern till grova handdukar och krusvävar hade de lärt från barnaåren.

Att kvinnor skulle delta i arbetet på åker och äng var självklart och ingen ifrågasatte jämlikheten. Ogräset bekämpade de med handkraft. Potatisåker och grönsaksland var viktiga delar av mathållningen och måste därför skötas väl. Slakten förde med sig mycket arbete. Saltning av kött och fläsk var den tidens konserveringsmedel. Fisken var också en stor del av mathållningen i byn. Vår och sommar fiskades med ryssjor och nät i sjön. Under höstens mörka och kalla kvällar och nätter fis-

En annorlunda bild av flickorna i byn från år 1933, nämligen "Ryssa Farliga Damelva" i fotboll. Stående från vänster: Brutär Rosa, Kox Signe, Bäck Ellen, Bäck Ingegerd, Mås Ingeborg, Stål Karin, Kox Karin och Stål Anna. Knästående fr v: Brutär Svea, Småsäck Elsa och Djusjons Margit.

kades ryssing i åmynningen. I det kalla vattnet gick karlarna med håvar och karbidlyktor och fångade fisken när den gick upp i ån för att leka. När jag hör sången om "små lyktor som gå ut och in" minns jag ryssingfiskets guppande lyktor i mörkret, till och från åmynningen. Kvinnornas lott var att rensa och salta fisken för vinterbehovet.

Vid vårtvätten puttrade kopparkittlarna med vittvätt vid åkanten, trasmattorna lyste klara på stenhällarna medan vattnet rann ur. Tvätt sköljdes även vintertid i åns kalla vatten. Då var inte tvättmaskinen på-tänkt och som alltid var det kvinnornas handkraft som skötte arbetet.

Utom allt arbete som hörde årstiderna till, hade de alltid matlagning, städning, barnskötsel och det som syntes viktigast i hushållet, nämligen kornas skötsel.

Helgdagsfriden som började kl 6 på lördagskvällen var helig. Arbetsredskapen ställdes då undan och det var nystädat. Ryssån fungerade bå-

Maria Hedman som förestod posten i Ryssa under 40 år. Foto: Håll Gustav Nilsson.

de som badkar och tvättställ. Mot helgen blev det en extra gnuggning även om det var kallt ibland. På söndagarna gjorde kvinnorna sig tid att besöka varandra i gårdarna. Om någon var sjuk blev de inte bortglömda. Byn var så liten att alla kände till varandras förhållanden.

I både glädje och sorg levde byborna tillsammans och med varandra. Vid slakt, älgjakt och tunnbrödsbak skickades smakbitar runt i byn. Många minns säkert söndagens köttgryta med rot-saker. Fick man sedan därtill en hoprullad tunnbrödsmörgås (tuppa) att doppa i spadet, så var det kronan på verket.

I stugornas fönster fanns blommor och särskilt minns jag Stål Margits Clivia, vars stora mönjeröda blommor lyste lång väg.

Under våra mödrars livstid förändrades hela deras tillvaro. I deras yngre dagar var byvägarna inhägnade med gärdesgårdar och staket. Kor och får släpptes ut på bete i skogen under dagen och kom hem på kvällen. Under vandringar med boskapen till och från fäbodarna ute i skogen, gick kvinnorna och stickade strumpor och vantar. De var alltid sosselsatta med jordnära ting. Fäbodlivet upphörde och efterhand tystnade separatorerna i gårdarna och mejeriet tog över. Ju äldre denna generation blev, desto fler ladugårdar blev tomma. Med stor beundran måste man se på våra mödrars arbete. Deras gestalter fick en större resning när de i sina fina söndags-förkläden gav sig tid att räta på ryggarna.

Kvinnorna i byn fick inte böcker skrivna om sina liv, inga tal med uppskattande ord, men jag hoppas att mödrar i alla generationer har fått vårens första tussilago av någon liten barnahand. Själv vill jag plocka den gamla syltkrukan full av midsommarblomster till deras minne.

Kanske var vår värld en liten kula med bara byn, Sold och Mora socknar på, men med åren har även vår värld och vårt synsätt vidgats. Till dem som nu bor i byn, till dem som har flyttat och till lärarinnorna som lärde oss att jorden är både stor och rund, går en varm hälsning.

Ingeborg Gossas